

Kõrreliste taimede botaaniline iseloomustus

Kõrreliste hulka kuuluvad ainult heinaliste kõrreliste sugukonda kuuluvad, enamasti kuiva kasvukohta eelistavad taimed. Aianduses käsitletakse kõrreliste all ka mitmeid nendega väga sarnaseid taimi nagu näiteks loalised, lõikheinalised, hundinuualised. Need täidavad aedade kujundamisel kõrrelistega samu ülesandeid, ~~mis suve- ja püsililled~~.

Tihti kasvavad kõrrelised kuivas toitainetevaeses mullas. Enamasti vajavad nad ~~varjulist või poolvarjulist~~ päikeselist kasvukohta. Päikeselises Pool- või täisvarjulises kohas kaotavad nad oma iseloomuliku kasvukuju ja lehtede värvuse. Samas leidub kõrrelisi, kes kasvavad eriti hästi paremini niiskes mullas. Rammusas mullas aga hakkab kõrreliste taimede lehestik liigselt vohama. Kõrrelised Mõned liigid võivad väga hästi kasvada ka veekogude ääres. Sellised on näiteks harilik sinihelmikas (*Molinia caerulea*) ja päideroog ehk harilik paelrohi (*Phalaris arundinacea*).

Kõrrelised on enamasti ühe- või mitmeaastased rohttaimed. Kõrreliste hulka kuulub aga ka kaheaastaseid taimi, kes esimesel aastal kasvatavad hõreda põõsa ning teisel aastal hakkavad õitsema. Varred on kõrrelistel enamasti silindrilised, tarnadel ~~ka~~ kolmekandilised. Kõrrelised hargnevad ainult sõlme kohast. Eristatakse tihedaid ja hõredaid ~~põõsaid~~ puhmikuid. Kõrreliste hulgas esineb ka võsundilise haabitusega liike, näiteks *Phalaris arundinacea*. Lehed ~~paiknevad kõrrelistel vastakuti on vahelduvad~~ ning koosnevad lehelabast ja tupest. Õied on koondunud korvõisikuteks tähkadeks, pööristähkadeks või pööristeks. Õied on tavaliselt erksad väikesed ja silmatorkamatudvad.

Joonis 1. Hulgaõieline tähk, laiuv lambiharjahein (*Hystrix patula*)

Pilt pärineb: <https://buffalo-niagaragardening.com/2012/04/24/want-something-different-grow-native-woodland-plants/hystix-patula-eastern-bottlebrush-grass-by-ken-parker>

Joonis 2. Hulgaõieline pööris, murunurmikas (*Poa annua*).

Pilt pärineb: http://www.hlasek.com/poa_annua_ae0801.html

Kõrrelisi kasutatakse aias soolotaimedena, taustataimedena, kontrastiks ja ääristeks. Nad on armastatud taimed, sest neid on lihtne hooldada, nad pakuvad silmailu ka sügisel ja talvel, samuti saab neid kuivatada.

Kõrreliste paljundamine

Ilukõrrelisi paljundatakse nii generatiivselt kui ka vegetatiivselt, nagu teisigi rohtseid taimi.

Generatiivne-Vegetatiivne paljundamine

Mõningad kõrrelised moodustavad tihedaid põõsaid puhmikuid ja sellest tulenevalt jääb nende eluiga suhteliselt lühikeseks. Sellised taimed on näiteks aruhein ja lubikas. Et nende eluiga pikendada, peaks ette võtma jagamise. Jagamine tuleb ette võtta iga kahe või kolme ~~kuu~~ aasta järel. Kevadel ja suve esimesel poolel õitsevaid kõrrelisi võib jagada nii varakevadel kui ka ~~suve esimesel poolel, enne õitsemist~~ sügisel. Selline Varakevadine paljundamise aeg valitakse on sobivam, sest sügisese jagamise korral ei pruugi taimed hästi enne püsivate öökülmade saabumist

juurduda ning võivad talve jooksul hukkuda. Hiljem õitsvate kõrreliste jagamine tuleks ette võtta mai- või juunikuus. Vösundiliste kõrreliste korral on ~~otstarbekam ette võtta hoopis varrepistikutega paljundamise. Pistoksad lõigatakse kesksuvel, pärast uute vösundite tekkimist jagamine lihtne võimalus paljundamiseks.~~

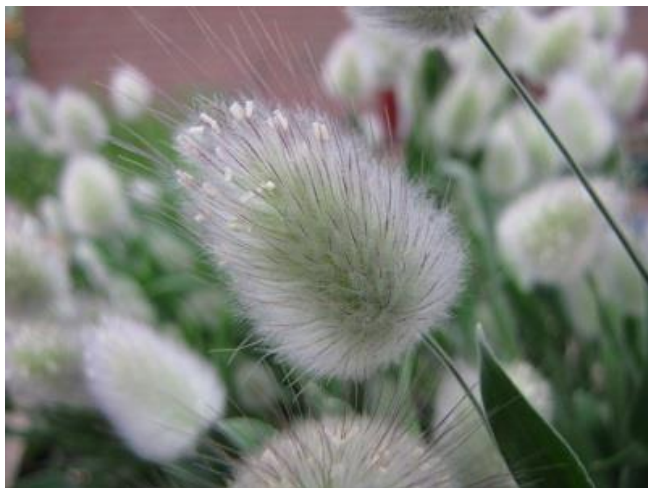
Jagamiseks kaevatakse taim üles ja ~~lõigatakse aianõa jagatakse käte~~ abil väiksemateks osadeks. Suurte kõrreliste jagamiseks läheb vaja nuga või labidat. Pistokste lõikamisel kasutatakse oksakääre. Pistoksad peavad olema vähemalt 15 cm pikkused. Jagatud taimede peab jääma terveid juuri ning 2-3 lehte. Jagatud taimed võib kohe kasvukohale istutada. Pistikud juurutatakse enne kasvukohale istutamist juurutuspeenras või pottides, turba ja komposti segus. Jagamiseks valitakse päikeseline päev. Pistikute lõikamise võib ette võtta ka pilvise ilmaga.

Vegetatiivset paljundamist kasutatakse eelkõige erinevate kõrreliste sortide paljundamisel (näiteks hiina siidpöörise sordid ja hariliku sinihelmika sort 'Heidebraut'), kuna seemnetega paljundades ~~liigi sordi~~ tunnused uutel taimedel ei esine.

Vegetatiivne Generatiivne paljundamine

Kuna mõned kõrrelised on jagamise suhtes tundlikud ja juurduvad halvasti, tasuks neid seemnetega paljundada. Sellised on näiteks stepirohud ja kaerand. Paljude ~~taksonite~~ stepirohtude külvid tehakse sügisel, kuna nende seemned vajavad paremaks idanemiseks ~~niiskemat mulda talvist läbi-~~ külmumist. Taimede külvamisel tasuks arvestada ka sellega, et mõned liigid vajavad idanemisel valgust. Samuti võivad ~~taimed~~ seemned idaneda kaua.

Seemnetega paljundatakse ~~peale mitmeaastaste~~ ka üheaastaseid kõrrelisi nagu näiteks suur värihein ja lakkoder. Üheaastaste kõrreliste seemned külvatakse ~~samuti sügisel kevadel~~ otse peenrassa. ~~Maikuus külvatakse üheaastaste kõrreliste seemned või taimede ettekasvatamiseks~~ kasvuhoonesse külvikasti, kassetti või väiksemasse potti. Ettekasvatatud taimed istutatakse kasvukohale alles pärast kevadiste öökülmade möödumist,kuus.

Joonis 3. Üheaastane kõrreline, jänesesaba (*Lagurus ovatus*)

Pilt pärineb: <https://www.mooiemoestu.nl/eenjarigen/lagurus-ovatus/>

Joonis 4. Mitmeaastane kõrreline, aas-rebasesaba (*Alopecurus pratensis*)

Pilt pärineb: <https://www.naturespot.org.uk/species/meadow-foxtail>

Õigesti parandatud tekstiga on erinevusi kümne ringis.